

Talabalarning ijrochilik ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlari (skripka cholg'usi misolida)

Lobar Yusufjon qizi Karimova
Navoiy davlat universiteti

Annotatsiya: Musiqa metodologiyasi cholg'u asboblari chalishni o'rganish jarayonida qo'llaniladigan turli xil yondashuv va usullarni qamrab oladi. Ushbu metodologiyalar intiluvchan musiqachilarni musiqiy sayohatlariga yo'naltirishda katta rol o'ynaydi. Zamonaviy musiqa ta'limi tahlili o'quvchilarning ijro talqinlarida semantik komponentni shakllantirishga yetarlicha e'tibor berilmaganligini ko'rsatadi. Ijro san'ati o'qituvchisi, eng avvalo, musiqa matnining chuqur "pastki matn"ini ochib, asarning mazmun tuzilishini ochishni o'rgatishi kerak. Ijro mahoratining tarkibiy qismlari to'qimalarning barcha elementlarining intonatsiyasi bo'yicha batafsil va mashaqqatli ish jarayonida bog'langan va tizimlashtirilgan.

Kalit so'zlar: musiqa pedagogikasi, semantik komponent, dolzarb vazifa, musiqa elementlari, musiqa ta'limi tahlili, o'quvchilarning ijro talqini

Develop students' performance skills pedagogical mechanisms (in the example of a violin)

Karimova Lobar Yusufjan kizi
Navoi State University

Abstract: Music methodology covers various approaches and methods used in the process of learning to play musical instruments. These methodologies play a major role in guiding aspiring musicians on their musical journey. The analysis of modern music education shows that insufficient attention is paid to the formation of the semantic component in students' performance interpretations. The teacher of performing arts should, first of all, reveal the deep "subtext" of the musical text and teach how to reveal the content structure of the work. The components of performance skills are connected and systematized in the process of detailed and painstaking work on the intonation of all the elements of the texture.

Keywords: music pedagogy, semantic component, current task, elements of music, analysis of music education, performance interpretation of students

Musiqa pedagogikasining dolzarb vazifasi - ijrochilarni tayyorlash bo'yicha mavjud metodologiyani o'qitish mazmuniga tizimli yondashish foydasiga jiddiy qayta

ko'rib chiqish, bu ijro mahorati tarkibiy qismlarining murakkabligini tushunishga asoslanishi kerak. O'rganishning bu chuqurligi sahna san'atining to'liq, yaxlit tarkibiy qismlarini shakllantirishga qaratilgan. Ijro mahorati ko'p komponentli tizim bo'lib, yaxlit va uyg'un ishlaydi. Ijro mahoratining eng muhim tarkibiy qismi ijroning ifodaliligi bo'lib, u mazmunli talaffuzni - kompozitsiyaning musiqiy to'qimalarining intonatsiyasini nazarda tutadi. Zamonaviy musiqa ta'limi tahlili o'quvchilarning ijro talqinlarida semantik komponentni shakllantirishga yetarlicha e'tibor berilmaganligini ko'rsatadi. Ijro san'ati o'qituvchisi, eng avvalo, musiqa matnining chuqur "pastki matn"ini ochib, asarning mazmun tuzilishini ochishni o'rgatishi kerak. Ijro mahoratining tarkibiy qismlari to'qimalarning barcha elementlarining intonatsiyasi bo'yicha batafsil va mashaqqatli ish jarayonida bog'langan va tizimlashtirilgan. Binobarin, tekstura elementlarining intonatsiyasi ustidagi mazmunli ish ifodali musiqiy obraz yaratishda ham maqsad, ham musiqachilarni tayyorlash jarayonida ijro mahoratining butun majmuasini egallash vositasidir. Musiqiy pedagogik amaliyotda intonatsiyani ijro etish bo'yicha ishlar ko'pincha tekstura elementlarining badiiy imkoniyatlarini chuqur anglamasdan va aniqlamasdan, o'z-o'zidan, intuitiv ravishda amalga oshiriladi va ba'zan oddiygina individual ijro parametrlari bo'yicha ish bilan almashtiriladi.

Musiqiy ta'lim usullarini uch guruhga bo'lish mumkin:

- musiqa san'ati mazmuni bilan o'zaro aloqadorlikni aniqlash;
- musiqiy faoliyat usullarini egallashga qaratish;
- musiqa orqali bolaning ichki dunyosining paydo bo'lishiga va o'z-o'zini o'zgartirish jarayonini kuzatishga imkon berish.

Musiqqa terapiyasi ko'plab mamlakatlarda terapevtik maqsadlarda qo'llaniladigan qiziqarli va istiqbolli yo'nalishdir. Musiqqa tinchlantirishi mumkinligi, lekin o'ta hayajonli holatga olib kelishi, immunitetni mustahkamlashi mumkinligi eksperimental ravishda isbotlangan, bu esa kasallanishning pasayishiga olib keladi, metabolizm yaxshilanadi, tiklanish jarayonlari faollashadi va odam tiklanadi. Musiqqa ta'sirining psixofiziologik jihatini o'rgangan tadqiqotchilar tufayli quyidagi faktlarni qat'iy tasdiqlangan deb hisoblash mumkin:

musiqqa daqiqali qon hajmiga, yurak urish tezligiga, qon bosimiga, qon shakar darajasiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi mushaklarning ohangini oshiradi va kamaytiradi;
his-tuyg'ularning paydo bo'lishini rag'batlantiradi;
og'zaki va arifmetik qobiliyatlarni yaxshilaydi;
idrok va xotira jarayonlarini rag'batlantiradi;
ijodiy fikrlashni faollashtiradi.

Musiqiy asarlarning inson organizmiga shifobaxsh ta'sirining bu xususiyatidan nafaqat musiqa darslarida, balki boshqa barcha darslarda ham jismoniy mashqlar paytida yoki darsning yakuniy qismida foydalanish mumkin.

Sindagi musiqa ovozi bolaga tinchlanish, asabiylashish va asabiy taranglikni bartaraf etish imkoniyatini beradi. Maktab o'quv dasturidagi ko'plab asarlar turli musiqiy xususiyatlarning bolaning miyasiga ta'siri bo'yicha neyrofiziologik tadqiqot ma'lumotlari asosida tuzilgan foydali klassik musiqalar ro'yxatiga kiritilgan.

Bolalarning jismoniy va psixologik salomatligini saqlashda ularning ijodiy salohiyatini faollashtirish, izlanish, quvonch, zavqlanish muhitini yaratish, bolalarning individual xususiyatlarini rivojlantirish, individual ehtiyoj va qiziqishlarni qondirish katta ahamiyatga ega. Musiqa tinglash paytida musiqani yaxshiroq idrok etish uchun "ko'zni yumib tinglash" texnikasidan foydalangan holda stolda erkin o'tirishga ruxsat beriladi. Qayta tinglashda musiqa asarining mazmuni bilan bog'liq bo'lgan rassomlarning rasmlari, fotosuratlar va videolavhalar oldindan tayyorlangan reproduksiyalardan foydalaniladi. Bolalarni kuzatish va natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, san'at asarlarini bunday idrok etish ularning psixo-emotsional holatiga ijobiy ta'sir qiladi.

Logoritmik gimnastika - uzoq vaqt o'tirgandan keyin kuchlanishni bartaraf etish uchun eng foydali bo'lgan faol dam olish shakli. Musiqa bilan birga qisqa muddatli jismoniy mashqlar miyaning boshqa qismlarini qo'zg'atadi, qon aylanishini oshiradi va ilgari hayajonlangan qismlar uchun qulay dam olish sharoitlarini yaratadi. Bunday qisqa faol dam olishdan so'ng, bolalarning e'tibori kuchayadi va o'quv materialini idrok etish yaxshilanadi.

Xalq san'ati terapiyasi. Rus qo'shiq folklori - bu tovush, musiqa, harakat, drama, rasm, rang bilan davolashni o'z ichiga olgan va inson shaxsiyatining yaxlitligini saqlash uchun yashirin ko'rsatmalarni o'z ichiga olgan tabiiy art-terapiya tizimi. Xalq og'zaki ijodida haqiqatan ham shifobaxsh element bor. An'anaviy bolalar qo'shiqlari bolalarda nafaqat musiqa va xotira qulog'ini, balki o'pkasini, nafas olish va ovoz apparatlarini ham rivojlantiradi. Qo'llarning bo'shashishi, ayniqsa rus raqslariga xos bo'lgan qo'llar, to'plangan taranglikni bo'shatish imkonini beradi. An'anaviy bo'lmagan dars shakllarida (ritual dars, kontsert darsi, bayram darsi, sayohat darsi) rus kostyumi va uning rang kombinatsiyasi va naqshning tabiati bilan terapiya muhim rol o'ynaydi.

Musiqa darsida texnologiyadan foydalanish jarayonida bolalar til qonunlarini o'rganadilar, tushunadilar, o'zlashtiradilar, musiqani tushunish va takrorlashni o'rganadilar. Bularning barchasi o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytiradi, ijrochilik faoliyati ufqlarini kengaytiradi, ijro mahoratini sezilarli darajada oshirish, bolalarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish imkonini beradi.

Barcha texnologiyalar musiqani faol idrok etish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi, bolalarning musiqiy tajribasini boyitadi, ularda bilimlarni singdiradi, bu umuman maktab o'quvchilarining musiqa madaniyatini boyitishning muhim shartidir. Musiqiy ta'lim nazariyasi va amaliyoti pedagogik musiqadir.

Usul (yunoncha *metodos* - biror narsaga yo'l) ta'lim jarayonida maqsad va yakuniy natija o'rtasidagi bog'liqlik vazifasini bajaradi, ya'ni. Usul - bu ko'zlangan maqsadga erishishga imkon beradigan usul. Bolalar san'at maktabida turli fanlar bo'yicha zamonaviy darsni loyihalashda metodni o'qituvchi va o'quvchilarning ko'zlangan maqsadga qaratilgan o'zaro ta'sir qilish usuli sifatida ko'rib chiqish kerak. Usullarning har biri o'qituvchi va o'quvchilar faoliyatini ma'lum bir tarzda tashkil qiladi. Bu ularning harakat yo'nalishini ham, darsda o'z faoliyatini amalga oshirish qoidalarini ham belgilaydi. Musiqiy ta'lim usullarini uch guruhga bo'lish mumkin:

musiqa san'ati mazmuni bilan o'zaro aloqani aniqlash;

musiqiy faoliyat usullarini o'zlashtirishga qaratilgan;

bolaning ichki dunyosining paydo bo'lishiga va musiqa orqali o'zini o'zi o'zgartirish jarayonini kuzatishga imkon beradi. O'quv va kognitiv faoliyatning ikkita asosi, tarkibiy qismlari va erishilgan o'quv maqsadlari natijalari o'qituvchiga musiqa ta'limi usullarini belgilashda navigatsiya qilishga yordam beradi. Musiqa ta'limi usullari - bu bolalar san'at maktabida dars davomida amalga oshiriladigan o'qituvchi va o'quvchilarning o'zaro bog'liq, maqsadli faoliyati usullari. Keling, uchta usul guruhini ajratib ko'rsatamiz va qisqacha tavsif beramiz.

musiqa yaratish usuli - musiqa to'qimasini, me'yorlarini, yaratish qoidalarini va musiqani ijro etish usullarini rivojlantirish bilan bog'liq. Usul har bir insonga o'z qobiliyatlari va ko'nikmalarining rivojlanishidan qat'i nazar, musiqa ishlab chiqarish jarayonida ishtirok etish imkonini beradi. Musiqa yasash cholg'u asboblari yordamida, shuningdek, harakat mashqlari va raqs harakatlari yordamida amalga oshirilishi mumkin. Bugungi kunda musiqa yaratishda an'anaviylardan tashqari, kompyuter asboblari, musiqa va ovoz muharrirlari, MIDI va sintezatordan ham foydalanish mumkin. Usul yana boshlash imkonini beradi. Bolaning tabiatiga xos bo'lgan manbadan. Ishtirok etish usuli sizga musiqiy faoliyatning jamoaviy shakllariga (xor, ansamblda qo'shiq aytish, orkestrda o'ynash, musiqiy spektakl) jalb qilish, o'zingizni sinab ko'rish, o'zingizni ijodiy jamoaning bir qismi sifatida his qilish va jamoaviy ehtiyojni uyg'otish imkonini beradi. ijodkorlik. Ushbu musiqiy faoliyat shakllarining har biri o'z vositalari, musiqa asboblari va ovozigaga ega. Ushbu usulda bu vositalar birlashtirilishi mumkin. Improvizatsiya usuli texnik yetuklik darajasidan qat'i nazar, o'z ijro mahoratini namoyish etish, tasavvur va fantaziya imkoniyatlarini ko'rsatish bilan bog'liq. Improvizatsiyada bola ohangli kombinatorikaning ko'plab versiyalarini o'zlashtiradi va ularni bir lahzada ma'lum bir musiqiy hodisani yaratish amaliyotida birlashtiradi. Improvizatsiya vositalari so'z, so'z zanjiri, iboralar, adabiy asarlar va hokazolardir. Bu matnlar yodlanib qolmaydi, balki sahnalashtiriladi va ular asosida cholg'u tovushlari, harakat va imo-ishoralar jo'rligida pyesalar tuziladi. Bu usul teatr janriga tegishli. O'quv harakatlari va operatsiyalarini tashkil etish va amalga oshirish usullari "Badiiy harakat" usuli asarning musiqiy to'qimasini rivojlantirish bilan bog'liq.

Musiqiy obrazlarning rivojlanish naqshlari. Usulning vositalari musiqa, so'z, harakatdir. Harakat bu usulning aniqlovchi vositasidir. Uning vazifasi tovushni harakatlar tiliga tarjima qilishdir. Harakat musiqiy intonatsiya shakliga aylanishi kerak. So'z harakatning yordamchisidir. U yo'naltiradi, ko'rinadigan tasvirni topishga yordam beradi. Ushbu usulda musiqa asosiy, ya'ni. Biz musiqa uchun harakat izlayapmiz. Musiqiy kompozitsiyalar usuli musiqa asarlarini yaratishning badiiy tamoyillarini tushunish bilan bog'liq: shakl, uslub, janr, mavzu. Talabaning vositalari ovoz, asbob, san'at asarlari, elektron vositalar (kompyuter, sintezator). Usul individual va jamoaviy va guruhli ish shakllaridan foydalanishi mumkin.

“Musiqiy teatr” metodi K.Orff tomonidan musiqiy ta’lim tizimida ishlab chiqilgan usullardan biridir. Bu usul yaxlit musiqiy mazmuni idrok etishga qaratilgan. Media - tovush, imo-ishora, raqs, so'z, adabiy syujet, she'r. O'ziga xosligi shundaki, o'qituvchi tomonidan belgilab qo'yilgan vositalar, masalan, adabiy matn va tovush sintezida amalga oshirilishi kerak. "Musiqiy teatr" bolaga musiqani ko'rinadigan va aniq bo'lishiga yordam beradi. Suvga cho'mish usuli inson hayotidagi musiqa asarining yaxlit semantik ma'nosini tushunishga imkon beradi. Ushbu usulni amalga oshirish vositalari turli xil hayotiy vaziyatlar bo'lib, ularning mazmuni ma'lum bir ish bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Fonopedik mashqlar usuli ham ovozning sifat xususiyatlarini rivojlantirishga (qo'shiq aytish yoki nutq), ham qo'shiq aytish va ijrochilik mahoratini shakllantirishga qaratilgan. Ushbu usulning muallifi V.V.Usul intonatsiya va fonopedik mashqlar majmuasi asosida amalga oshiriladi. "Plastik intonatsiya" usuli "faol tinglash" usullarini o'zlashtirishga qaratilgan. Ushbu usulning o'ziga xos xususiyati - bu sizning tanangizning motor qobiliyatlari orqali musiqiy to'qimalarni yaxlit idrok etishdir. Amalga oshirish vositalari musiqa, imo-ishoradir. "Plastik intonatsiya" musiqaning imo-ishoradagi ifodasidir. V.Koen imo-ishora va musiqa o'rtasidagi aniq muvofiqlikni ta'kidladi:

ko'tariluvchi va tushuvchi ohang - ko'tarilgan va tushayotgan qo'llar;

musiqiy rivojlanishni yakunlash - qo'llar gorizontal holatda tizzada, bosh pastga egilgan;

harmonik yoki melodik nomutanosiblik yo'nalishi bo'yicha harakat - qo'llar tashqariga qarab harakatlanadi;

garmonik yoki melodik muvozanat tomon harakat - qo'llarning ichkariga harakatlari;

avj nuqtalari - boshning ustiga cho'zilgan qo'llar;

ketma-ketliklar - takroriy harakatlar, ko'tarilish yoki tushish va boshqalar.

“Keyingi” metodi tanqidiy fikrlashni rivojlantirish usullaridan biridir. Musiqa haqidagi fikrlaringizni yakuniy va mantiqiy tarzda qurishga yordam beradi. Usul musiqiy asarni tushunish jarayonini qurishga asoslangan, ya'ni. musiqani so'zlarga tarjima qiling. Buning uchun musiqa tovushiga mos keladigan so'zlarni tanlab,

mantiqiy shaklda ifodalashni o'rganish kerak. Raqamli diktant - bu juda qisqa vaqt ichida musiqiy tarkib haqidagi bilimlaringizni sinab ko'rish va baholash imkonini beruvchi usul. Vazifa yaratiladi va javoblardan birini tanlash so'raladi (ha yoki yo'q). Har bir javob ma'lum bir raqamga ega. Ha -1, yo'q - 0. Viktorina musiqa ta'limi amaliyotida keng qo'llaniladigan usuldir. Musiqiy tarkibga oid bilimlarni sinash va baholash imkonini beradi. Musiqa ta'limidagi metodlarning xilma-xilligi zamoni taqozo etadi. Avlodlar o'sib bormoqda, biz yashayotgan zamon o'zgarmoqda, bolalar bilan ishlashning yangi texnika va usullari o'zgarib, paydo bo'lmoqda. Bolaning shaxsiy fazilatlarini rivojlantirish, ma'lum bir asbobda o'ynash qobiliyatini rivojlantirish, shuningdek, musiqani butun organizm sifatida tushunish, fikr yuritish, fikrlash va tajriba qilish uchun ularni boshqarish va qo'llashni o'rganish muhimdir.

Xulosa qilib aytish mumkinki, musiqa metodologiyasi cholg'u asboblarida chalishni o'rganish jarayonida qo'llaniladigan turli xil yondashuv va usullarni qamrab oladi. Ushbu metodologiyalar intiluvchan musiqachilarni musiqiy sayohatlariga yo'naltirishda katta rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. СС Болта-Зода. Принципы и приложения музыкальной формы. Science and Education 5 (2), 432-438
2. СБ Саидий. Нестандартные психологические структуры и модуляция в педагогике. Science and Education 5 (2), 348-354
3. СС Болта-Зода. Обменные приёмы аккордов семейства субдоминанты и доминанты использование на фортепиано. Science and Education 5 (2), 439-444
4. СБ Саидий. Художественно-педагогическое общение как средство формирования музыкальной мотивации школьников. Science and Education 5 (2), 322-327
5. Саидий, Саид Болта-зода. Адаптивность детей к школе при посещении и непосещении дошкольного учреждения. Science and education 4 (5), 1105 - 1112
6. Ропиева, Дурдона Акмаль кизы, Саид Болтазода, Саидий. Технологии формирования и развития вокально-хорового навыка студентов через народные песни. Science and Education 4 (2), 1330-1336
7. СБ Саидий. Определения понятий диктанта в теории музыки. Science and Education 3 (12), 823-828
8. Саидий, Саид Болта-зода. Бекзод Турсун угли Алиев. Простые, сложные и смешанные размеры музыки при проведении уроков дирижирования, креативные методы обучения. Science and Education 3 (5), 1484-1492
9. Саидий, Саид Болта-зода. Мурадова, Махлиё Раджабовна, Эрназарова, Азиза Фахритдин кизи. Интерактивные методы обучения творчеству русских

композиторов классе фортепиано в детской музыкальной школы. *Science and Education* 3 (4), 1605-1611

10. Саидий, Саид Болта-зода. Алиев, Бекзод Турсун угли. Простые, сложные и смешанные размеры музыки при проведении уроков дирижирования, креативные методы обучения. *Science and Education* 3 (5), 1484-1492

11. Саидий, Саид Болта-зода. Эрназарова, Азиза Фахритдин кизи. Интерактивная методика обучения жанрам, созданных на народные лады, учащимся музыкальных и художественных школ. *Science and Education scientific journal* 4 (ISSN 2181-0842), 1618

12. Саидий, Саид Болта-зода. Механизмы формирования культуры почитания человеческих ценностей у старшеклассников на основе фольклора в хоре. *Science and Education* 4 (2), 1386-1391

13. Саидий, Саид Болта-зода. Психологические характеристики музыкальных звуков. *Узбекистан* 2 (2), 76-82

14. Ибрагимов, Умид Собиржонович, Саид Болтазода, Саидий. Современные методы формирования техники исполнения студентов на занятиях. *Science and Education* 4 (2), 1234-1239

15. Ропиева, Дурдона Акмаль кизи, Саид Болтазода, Саидий. Технологии формирования и развития вокально-хорового навыка студентов через народные песни. *Science and Education* 4 (2), 1330-1336

16. Саидий, Саид Болта-Зода, Мурадова, Махлиё Раджабовна, Эрназарова, Азиза ... Интерактивные методы обучения творчеству русских композиторов классе фортепиано в детской музыкальной школы. *Science, and Education* 3 (4), 1605-1611

17. Саидий, Саид Болтазода. О некоторых простейших обобщениях приёмов и методов по музыке общеобразовательной школе. *Science and Education* 3 (8), 196-203

18. Саидий, Саид Болта-Зода, Салимова, Бахринисо Бахромжон кизи. Вариационный подход к построению однородной музыки, размышление идеального подхода к её решению. *Science and Education* 3 (8), 138-144

19. Саидий, Саид Болта-Зода, Рустамов, Азизбек Рустам ўгли. Выработка отдельных музыкальных способностей: ритмического и тембрового слуха. *Science and Education* 3 (8), 151-155

20. Саидий, Саид Болтазода. Сложный принцип формообразования в изоритмическом сложений музыки. *Science and Education* 3 (11), 962-969

21. Саид Болта-Зода, Саидий. Основные направления возбуждения мелкой моторики по направлению музыки. *Science and Education* 3 (10), 582-590

22. Саидий, Саид Болта-Зода. Песни, обработка народных песен и развития мастерства учащихся. *Science and education*. 3 (4), 1200-1205

23. Саидий, Саид Болта - зода. Об эффективном влиянии теории, в создании музыкального произведения. *Science and Education* 3 (12), 864 - 870
24. Саидий, Саид Болта-Зода, Ропиева, Дурдона Акмал қизи. Проблемы совершенствования управления музыкальной деятельностью дошкольного образовательного учреждения. *Science and Education* 3 (8), 183-188
25. Саид Болтазода, Саидий. Эффект образования музыки к системы общеобразовательной школы. *Science and Education* 3 (8), 224-230
26. Саид Болтазода, Саидий, Субхонов, Отабек Адилевич. Основы управления музыкального диктанта по сольфеджио. *Science and Education* 3 (3), 825-830
27. Саидий, Саид Болта-Зода. Обратный сдвиг гармоничный линии в многоголосных произведениях. *Science and Education* 3 (12), 871 -877
28. Саидий, Саид Болта-Зода. Повышение или понижение основных ступеней, знаки альтерации. *Science and Education* 3 (12), 878 - 884
29. Саидий, Саид Болта-Зода. Элементы абстрактной и абсолютной звучании музыкального звука. *Science and Education* 4 (1), 597-603
30. Саидий, Саид Болта-Зода. Теоретическое рассмотрение вероятности совпадения неаккордовых звуков в произведениях. *Science and Education* 4 (1), 556-562